

Raket

- Robert Aldrichs perspektivrige

Niels Jensen

Tre flygtede straffefanger trænger ind i en underjordisk base for interkontinentale missiler et sted i Montana, USA. Da de har erobret området vender lederen, en vis General Lawrence Dell, sig mod de to andre: »Gentlemen; we are now a superpower!« / Klip til et andet kontrolrum på en anden post og endnu en generals konklusion: »Gentlemen; until we kill Dell – and we will – I want this kept secret!«

Hvem af de to der vinder – Dell eller hans antagonist – er spændingselementet i Robert Aldrichs film »Raketbase 3«. Historien drejer sig om General Dells forsøg på via terror – besiddelsen af ni Titan-missiler – at bringe præsidenten til at fortælle det amerikanske folk om de egentlige motiver bag den amerikanske krigsførelse i Vietnam. Filmen foregår nogle få år ud i fremtiden, og dog er krigen stadig et traume, hvis fortrængninger hindrer at tillidskløften mellem regering og folk kan læges. Men Dell har et middel. Han tror på den nye præsidents gode vilje og sandhedens katharsiske virkning. »I want the world to know the truth«, siger han. Og sandheden er, at amerikanerne deltog i krigen i Sydøstasien for at bevise over for russerne, at de er i besiddelse af den udholdenhed og hensynsløshed der skal til i et eventuelt stormagtsopgør. Vietnam blev m.a.o. et demonstrationsobjekt og en træningsplads i tresserne på samme måde som Spanien blev det (for Tyskland og Italien) i trediverne. Dell, der selv var i Vietnam, kan føre bevis for sin påstand. Det ligger nemlig i Det hvide Hus' arkiver, nedfældet i en regeringsbeslutning. Gennem telefonen kræver han nu at præsidenten skal oplæse den i fjernsynet samme aften. Hvis ikke, går de ni raketter til himmels og jorden under. Det er alt eller intet. Det er sandheden eller døden.

Men Lawrence Dell har stærke modstandere. I militæret og i regeringen. De er ikke til sinds at bøje sig for trusler. Det er præsidenten heller ikke. Men i modsætning til den overvejende del af sine omgivelser har han sympati for Dell og dennes tanker om en åben politik. Dog kender han også betydningen af taktik og føler sig, som den manipulator han er, ilde berørt over at blive manipuleret med. Det første

Phase 3

fremtidsvision

beviser han, da han svarer en skinhellig rådgiver – fremstillet med formidabel kontrol af Joseph Cotton – der siger, at USA ikke kan forhandle med mordere, at det har USA gjort hundredevis af gange, når det passede i krammet. Det andet viser han, da han sanktionerer en aktion for at uskadeliggøre Dell.

Portrættet af præsidenten er i det hele taget kløgtigt og overraskende. For det første er rollen listigt besat med den velkendte lurendrejer Charles Durning. For det andet er præsentationen af ham en finte. Vi mener os introduceret for endnu en politisk gangster men kommer langsomt og ad omveje på andre tanker. Præsident Stevens er smart og dreven men også redelig. Han vil helst gå i dækning men vover dog blottelsen. Han er banal men også uortodoks. *A face in the crowd* og dog en ener. En politiker der magter balancen mellem vision og nødvendighed, her repræsenteret af henholdsvis Lawrence Dell og General Martin MacKenzie. Den sidste spilles af Richard Widmark, der ikke gør nogen karikatur af manden – dramaets skurk – men karakteriserer en ensopret begavelse og fantasiløs beslutsomhed, der farligt opererer med den kalkulerede risiko og udviklede teknik. Det er med tanke på ham at Dell bemærker: »Militæret tror det kan løse alle problemer med ildkraft«.

Lawrence Dell selv spilles af Burt Lancaster, der med alderen har kunnet forlene sit stærke ansigt med noget skrøbeligt og sårbart, så det lykkes ham at give et overbevisende portræt af dette både gale og sunde menneske. Sund fordi han vil fortællelserne til livs. Gal fordi han vil det for enhver pris. På en gang en idealistisk romantiker – sådan vurderes han af sine hovedrystende og kontant indstillede makkere – og en hensynsløs spilverderber, sådan som hans militære kolleger ser ham.

Dell er, som alle denne verdens Gregers Werle'r med deres ideale fordring, livsfarlig for sig selv og sine omgivelser, og måske er det rigtigt af den blandt præsidentens rådgivere, der har hans tillid – Melvyn Douglas som piberygende Princeton-professor med lige dele sans for etik og praktik og derfor så temmelig paralyseret – ikke at love Dell mere end han kan holde. Måske sandheden er bedst tjent

med ikke at komme for dagen. Franklin D. Roosevelt nåede langt fordi han var både *a lion and a fox*, mens Wilson udmattedes i trækken fra sine åbne døre og under tyngden af sine ædle principper. Ligesom Carter som bekendt ængster både ven og fjende ikke alene fordi han truer menneskene med ødelæggelse men også fordi han pukker på deres rettigheder. Måske idealisten er lige så farlig i politik som kynikeren? »Raketbase 3« stiller disse spørgsmål men når videre end som så. Ikke ved at give svar – de ville næppe heller være af særlig interesse – men ved at give et signal om af et par mennesker for hvem spørgsmålene bliver til skæbne. Det er ikke en diskussionsklub vi er i. Det er biografen.

»Mr. Præsident, det er mig en ære! Nu er timen kommet, hvor vi må genoprette det amerikanske folks tillid til dets regering, efter at det har udkæmpet en krig, hvor 50.000 amerikanere og 20 gange så mange asiater gik tabt – all for nothing!«. Dell er en mand der skammer sig på nationens vegne men som konverterer skammen til handling. Han bliver oprører eller forræder, hvis den er forræder, der sætter sin egen beslutning højere end den, der er truffet af en legitim regering.

Men forræderen, hvem er han – banale stikkere uførtalt – andet end ham der protesterer mod den herskende verdensorden og hvad den medfører af gru og elendighed. I Herman Hesses roman »Steppeulven« lyder en replik: »Livet er altid skrækkeligt. Vi kan ikke gøre for noget og er dog ansvarlige...«. Den der ikke ved det må have fået »en mærkelig religionsundervisning«. Margret Boveri henviser til stedet i sin bog om »Forræderiet i Det tyvende Århundrede« og skriver:

»Den mærkelige religionsundervisning, som de fleste af os har fået i det begyndende 20. århundredes hvermands-verden, var baseret på idealerne fra oplysnings- og efteroplysningsstiden, som ikke ville vide af livets »skrækelighed«. Det er et fællestræk for alle forræderne, at de har fattet denne livets »skrækelighed«. Derved adskiller de sig fra alle dem, som stadig tror de kan lukke øjnene herfor«.

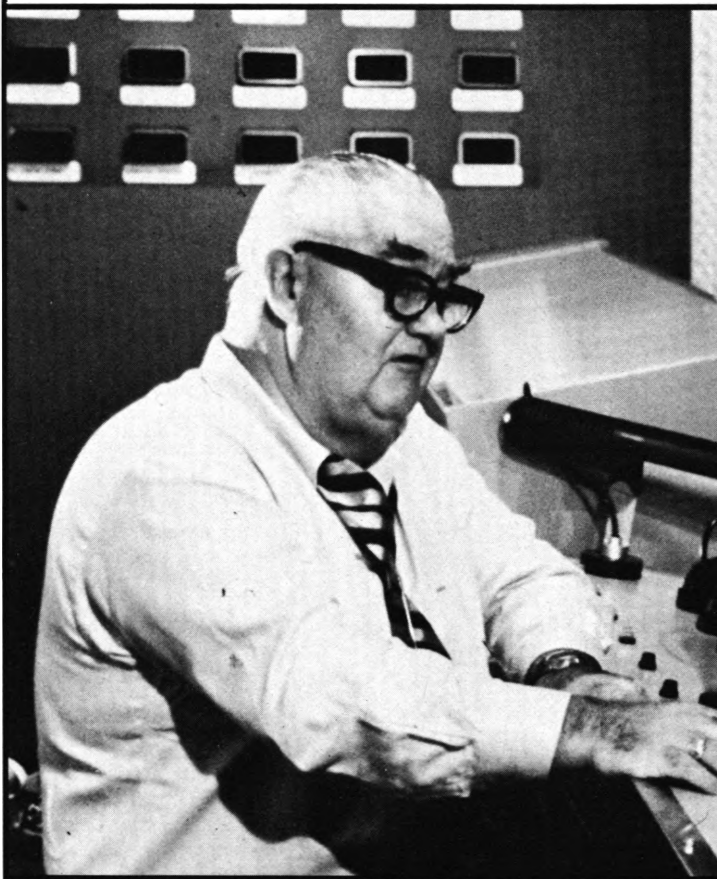
I spændingsfilmens form og på dens betingelser fortæller Robert Aldrich om et menneske, der rejser sig mod »livets forfærdelighed«, men instruktøren og hans forfattere har givet hele temaet en ironisk drejning. Thi den der her vil det gode – sandheden – betjener sig af det onde – rædslen, mens de der vil det onde – fortielsen – betjener sig af det gode – samtalen. I alt fald et stykke af vejen. »Twilight's Last Gleaming« lyder filmens originaltitel med en linie fra »The Star Spangled Banner«. »Aftenlandet« kunne den have heddet på dansk, hvis ikke titlen var brugt allerede. Idealerne solgt for overlevelsens skyld. Overlevelse til hvad og hvor længe? Det der mislykkedes for Peter Watkins i Danmark, nemlig at lave en spændende, perspektivrig og aktuel fremtidsversion med nogle mennesker i, er lykkedes for Aldrich og hans team. »Raketbase 3« er uden sensationalisme og sentimentalitet. Den har idé og humor og den underholder. Fortællingen er klar og funktionel og uden defaitistiske henfald. For selv om udgangen på det hele bliver bitter og savner fortrøstning til at verden bliver bedre sådan lige med det første, så voves dog troen på, at der her i livet ikke alene findes ræpelse men også mennesker – politikere endda – der er parat til at vove pelsen. Filmen er måske et tegn på at USA er ved at komme sig oven på Watergate og Vietnam? Under alle omstændigheder er den ikke alene sin instruktørs bedste i lange tider – hvilket måske ikke siger så meget? – men også blandt de bedste sæsonen har bragt fra den nye verden. (Twilight's Last Gleaming – USA/Vesttyskland 1977).

På hvilket tidspunkt kom De ind i »Raketbase 3«?

Lorimar – det produktionselskab som jeg er knyttet til nu – havde længe haft projektet liggende, men de kunne ikke få det finansieret. Alle skuespillerne i byen havde set det – også Burt Lancaster – for nogle år siden.

Det var et handlingsmættet melodrama – og hvis man ikke allerede havde set det, så kom man til det. Eller man havde set en eller to andre film, som var noget i den genre. To fyre kidnapper præsidenten for at få nogle penge, de bliver slået ihjel, og præsidenten slipper fri. Der var ikke nogle sociale aspekter i det. Kidnapperne havde ikke nogle interessante motiver. Det var ikke engang årsager af PLO-typen, som fik dem til at ville have fat i præsidenten. De ville bare have penge. Det virkede meningsløst.

Jeg funderede over, hvad der ville ske, hvis man havde en Ellsberg-tankegang, hvis man havde en eller anden com-

mandoofficer, som kom fra Vietnam, og som var blevet bitter – ikke på grund af protesterne mod krigen, men fordi militæret var blevet misbrugt. Militæret har faktisk haft et enestående forhold til dette land – de har virkelig gjort hvad de skulle – holdt sig uden for politik og beskyttet landet. Men det var af politiske årsager og ikke af forsvarsmæssige at de var i Vietnam; de var der ikke for at beskytte vore borgere. Hvad ville der ske, hvis man havde en general, som var gal over, at de væbnede styrker blev brugt politisk? Så jeg fortalte Lorimar, at jeg kun kunne lave filmen, hvis jeg måtte vende op og ned på historien. Og hvis Lancaster ville gå med til det, ville jeg gøre det på de betingelser. Nu har jeg det vældig fint med Burt. Han er en underlig, underlig mand, ikke en fyr som man har lyst til at tilbringe sit liv i en bar med. Men hvis man kan få Burt til at blive begejstret for noget, er han til at samarbejde med – især nu på sine ældre

dage, fordi han nu har det med at beskæftige sig mere med hvor god han er end med om han har ret eller uret. Jeg synes, at han bliver bedre år for år. Så jeg satte ham ind i min version af historien – den var ikke blevet skrevet ned endnu – og Burt gik med på den. Og Lorimar var glad bare det var en tyskerne ville købe – fordi tyskerne var gået ind på at betale 2/3 af budgettet, hvis de kunne lide hovedlignerne. Tyskerne – de har alverdens penge. Vi bliver nødt til at tabe næste krig, så vi kan ende som Tyskland eller Japan, for de har alting! I hvert fald sagde tyskerne: Fint – I kommer med Lancaster og den der film, så finansierer vi 66 2/3% af den.

Hvilke bøger læste De for at sætte Dem ind i de politiske aspekter?

Til den militære analyse læste vi ... Kissinger og Lucius

ger en dato i 1981, så bliver man ikke nødt til at holde sig inden for rammerne af det der virkelig skete. Man fortæller det, der *kunne* ske. Deres gæt er lige så godt som mit – eller som min nabos. Det muliges rammer ligger ikke faststøbt i cement.

Der er ingen, der er »gale« i »Twilight's Last Gleaming«. Selv Widmarks general synes at have et professionelt forhold til sit job, det er ikke en Strangelovetype. Var det dét, De ville have frem?

Ja, lige med undtagelse af én ting. Jeg tror, at man er nødt til at forstå, at der i Lancasters general ligger en vis skævhed, fordi han er villig til at gøre noget sindssygt for at bevise en bestemt ting. Jeg synes ikke, at man skal bevise noget, hvis det skal ske på bekostning af et par millioner liv – så må man være noget skør. Det var mit håb, at man

Aldrich om »Raketbase 3«

Clay skrev begge bøger i 1957 – Kissingers var »Nuclear Weapons and Foreign Policy« – hvor han mente, at vi skulle kaste os ud i det vovestykke, der hedder begrænset krig for at overbevise russerne om, at de skulle blive inden for deres egen indflydelsessfære, mens vi holdt os inden for vores. Ad helvede til med menneskelige hensyn. Den nationale sikkerhed blev ikke truet. Og Vietnam var ikke rigtig kommet igang. Og hvis det ikke havde været Vietnam, kunne det være blevet Colombia. Det kunne være blevet Angola, det kunne være blevet hvor som helst. Nu blev det altså Vietnam. Jeg er sgu sikker på, at der aldrig var nogen, der forstod det. Jeg forstod det sgu da aldrig.

Anser De filmen for at være »larger than life«?

Helt sikkert. Ja. Mr. Aldrich er aldrig, selv ikke i et hidsigt øjeblik, blevet beskyldt for at underdrive. Så når man væl-

gradvist kom til at forstå, at Lancaster er skør. Men jeg tror ikke, at det lykkedes. Publikum elsker i den grad fyre der slipper godt fra det hele, så de forstår ikke rigtigt, hvor meget Lancaster går over stregen.

Synes De, at der kom til at mangle noget, fordi »Twilight« blev optaget i et andet land end det den faktisk skulle foregå i?

Nej. Jeg havde en virkelig dygtig filmarkitekt – Rolf Zehetbauer, som havde lavet »Cabaret«. Måske er han den næstdygtigste efter Ken Adam. Det hele virker i den forbandede silo, fordi de havde bedre research på end vi. De havde alle fotografierne så selv den mindste detalje kom frem. Jeg ved ikke, om de fik det fra østtyskerne eller hvor de fik det fra, men de havde det i alle tilfælde! (Citeret fra »Film Comment«, marts-april 1977. Oversat af Nicki Næsted).